Kas iššaukė Moterų Sąjungą gyveniman

(Istoriniai bruožai)

PRASIDĖJUS didesniam lietuvių skaičiui vykti į Ameriką, vyrai gan greit suprato reikalą spiestis į draugijas, kad ligoje, ar kokiame kitame nelaimingame atsitikime, galėtų vieni kitiems pagelbėti.

Laikui bėgant pradėta kreipti dėmesys ne vien į medžiaginius, bet ir į dvasinius reikalus. Pradėta steigti susivienymai ir šiaip draugijos, kurių idėjos ranka rankon ėjo su medžiaginiais reikalais. Tačiau moterims vyrų draugijose lyg ir nebuvo vietos. Tiesa, priklausė ir jos susivienymui, bet ten jos buvo tylinčiu sluogsniu. Dvasiniu atžvilgiu mažai, arba visai, jokios naudos iš to neturėjo, nes vyrai nesugebėjo suprasti ir įvertinti jų ypatingų reikalų, gi pačiom, svetur kampininkaujant, negi drąsu buvo, ypač tais laikais, reikalauti kokių ten ypatingų teisių.

Kylant lietuvių apšvietai ir tautiniam susipratimui, buvo neišvengiama, kad ir moterys pradėtų atbusti iš amžino snaudulio. Tačiau tas jų atbudimas, pažinimas savo reikalų ir supratimas savo pareigų neaugo taip sparčiai, kaip buvo galima tikėtis.

Priežastim to iš dalies buvo nesupratimas ir nesimpatingas mūsų brolių atsinešimas į moterų reikalus, į jų troškimą susipažinti su pasauliu, suprasti, kodėl jų gyvenimo sąlygos yra tokios, o ne kitokios.

Laikui bėgant ir lietuvių ateivių skaičiui nuolat augant, nebepasitenkinta iki šiol buvusia būkle: pradėta spiestis į draugijas-draugijėles, pratintis prie viešų sueigų, įgyti šiokį-tokį supratimą savo ir visuomenės reikalų ir jau nebepasitenkinta vien pašelpinėmis draugijomis. Pajusta reikalas moterims stipresnio ir toliau siekiančio ryšio, tai yra vienos moterų organizacijos, kuri rūpintųsi ne tik jų medžiaginiais reikalais (pašelpa), bet taip pat ir jų kultūra, apšvieta ir t. t.

Burti draugijas ir pavienes moteris kruvon, rišti jas į vieną organizaciją, tai buvo labai drąsi svajonė vienos-kitos toliau matančių moterų.

Anksti 1913 metais likimas suveda dvi idealistes, karštas moterų teisių gynėjas Antaniną Jakaitytę ir U. Jokubauskaitę, kurios daug svajojo ir kalbėjo moterų organizacijos klausimu. Ant galo prieita išvados, kad tuščios bus pastangos mėginti iš jau gyvuojančių draugijų daryti kertinį akmenį, ant kurio būtų galima būdavoti Moterų Sąjunga. Dėl to sutaria jos skiepyti tokios sąjungos idėją pavienėse moteryse ir iš jų daryt pradžią naujos organizacijos. Nelengvas tai buvo darbas. Sutikta skiepticizmo, pašaipos, pagalios ir baimės iš kaikurių neva vadų pusės, kad, esą, čia maištininkės, sufragistės "subuntavos" moteris apleisti vyrų draugijas, organizacijas ir tuomet joms bus "kaput".

Taip rašo Sudavijos O. M. ("Moterų Dirvos" No. 6—7, 1932 m.) Ir kuomet A. Jakaitytė ir U. Jokubauskaitė Rytuose darė planus moterų organizacijai, tokios organizacijos reikalą suprato ir pittsburgiečiai: A. Sutkaičiūtė ir J. G. Miliauskas. Ir jau trečiame Federacijos kongrese, įvykusiam 1913 metais, Birželio 25—26 dienomis, Pittsburgh, Pa., A. Sutkaičiūtė tą klausimą iškėlė referatu, kuriame nurodė reikalą tokios moterų sąjungos. Savo referatą ji baigė šiais žodžiais: "Dėl to kreipiuosi į L.R.K. Federaciją Amerikoj, kad padėtų moterims sutverti paminėtą draugiją. Pagelba joms reikalinga finansiška ir doriška; Federacija padėtų organizuoti moteris įvairiose lietuvių apgyventose vietose; kad paskirtų pinigų agitacijos varymui; žodžiu, kad priimtų savo globon visą organizacijos darbą tol, kol moterys pradės pačios savimi valdytis."

J. Miliauskas karštoj kalboj parėmė iškeltas referate mintis ir ragino visus, y-

Agota Sutkaičiūtė,

viena pirmųjų lietuvaičių išeivijoj supratusi būtiną reikalą atskiros moterų organizacijos ir žodžiu bei raštu tą reikalą judinusi. (Sk. straipsnį ''Kas iššaukė Moterų Sąjungą gyveniman?''). Federacijos kongreso išrinkta komisijon moterų organizacijai steigti. Trečiame Moterų Sąjungos seime, 1917 metais, išrinkta Centro iždo globėja ir tas pareigas ėjo iki 1919 metų. Pennsylvania valstybėj daugely lietuvių kolonijų padėjo organizuoti Mot. Są-gos kuopas ir teikė moralės paramos. Už nuopelnus Moterų Sąjungai penktame seime, 1918 metais, pakelta į Garbės nares. Vėliau įsitraukus į bankinį biznį (Polithania Bank, Pittsburgh, Pa.), kuomet ypač depresijos laikais reikėjo didelio sumanumo apsaugoti žmonių įdėlius, pasitraukė iš viešojo veikimo, tuo pačiu ir iš Moterų Sąjungos. Ir dabar gyvena Pittsburgh, Pa., ir yra bankiniam biznyje.

---

pač dvasiškiją, sumanymą paremti ir aiškinti savo kolonijose jo svarbą.

Nesunku buvo atstovams pripažinti moterų sąjungos reikalą, bet finansinė parama — tai jau kas kita. Ilgai ginčytasi ir, pagalios,... atmesta. Liko tik išrinkta komisija iš trijų žmonių su A. Sutkaičiūte pirmininke, J. G. Miliausku ir kun. J. Vaišnoru padėjėjais.

Nežinia, ar J. Miliauskas apsiėmė sekretoriauti tai komisijai, bet, regimai, jis rašinėjo ankietas į žymesniuosius veikėjus atsiklausdamas jų nuomonės ir patarimo dėl steigimo Moterų Sąjungos ir šiaip vedė dažnus susirašinėjimus.

Iš J. Miliausko laiškų matosi, kad komisijos darbas nėjo lengvai, kad iš šalies būta ne tik šnairavimų, bet ir kliūčių. Komisija net nedrįso viešai eiti į spaudą, viešai skelbti Moterų Sąjungos projektą, net ir konstitucijos nemėgino ruošti, svyruodama tarp dviejų nuomonių, būtent kokia — pašelpinė, ar idėjinė organizacija būtų moterims naudingesnė. Komisijos nuomonė, gal, kiek labiau linko prie grynai idėjinės, bet, po ilgesnio susirašinėjimo su U. Jokubauskaite, sutiko su nuomone, kad sujungus idėją su pašelpa bus tvirtesnis organizacijos pagrindas. Todėl šiandie ir turime Apšvietos ir Pašelpos skyrius.

Per keturis mėnesius komisija buvo išsiuntus ankietas į septynias dešimtis asmenų. Atsakymų tesulaukė tiktai iš septynių — trijų merginų, dviejų kunigų ir dviejų pasaulionių. Kodėl kiti neatsakė — nežinoma. Komisija tą tylėjimą ėmė kaipo ženklą pritarimo ir darbą toliau varė.

1914 metų pradžioje moterys susilaukė uolaus jų reikalams pritarėjo kun. F. Kemėšio, tuomet buvusio ''Draugo'' ir ''Pažangos'' redaktoriaus. Jis ne tik davė vietos savo redaguojamam laikrašty, bet ir pats dažnai rašė ir įvairiuose susirinkimuose aiškino moterų klausimą. Jo užuojauta, agitacija ir padrąsinimai bene daugiausia prisidėjo prie palaikymo energijos, kurių pritrūkdavo pirmosioms Sąjungos sumatytojoms ir pirmosioms sąjungietėms.

Iš trijų merginų, atsakiusių į komisijos ankietą dvi gyveno Worcester, Mass., — A. Jakaitytė ir U. Jokubauskaitė. Jos, pasiuntusios komisijai pritarimą, pasiryžo savo kolonijoj daryti pradžią — organizuoti Moterų Sąjungą. Medžiagos buvo. Atsirado burelis susipratusių moterų, kurios, nepaisydamos kliūčių, ryžosi būti tuo branduoliu — pirmaja kuopa.

Tačiau likimas kitaip lėmė. Išvažiuoja U. Jokubauskaitė į Chicago pas ''Draugą''. Worcestery lieka Jakaitytė nepalankiose sąlygose ir darbas — organizuoti Moterų Sąjungos pradžią Rytuose — žlunga. Bet pats sumanymas nežuvo.

Tikslas atsiektas

Ketvirtame Federacijos kongrese, Rugs. 23—25, 1914 m., Chicago, Ill., po A. Sutkaičiūtės atsiųsto referato, kurį skaitė Julė Stankevičiūtė, trečioji iš moterų atsa-